

УДК 027(092)(477.83)

Олександра ЛУК'ЯНЕНКО,

зав. відділу літератури іноземними мовами ЛОУНБ

Vita memoriae¹

Життя пам'яті про людину залежить від самої людини, адже пам'ять вибирає достойних. Тривалість пам'яті знаходиться в серцях живих, конкретних людей, котрі не дозволяють забуттю поглинути їх власну історію, знехтувати інформацією хай навіть однієї пересічної людини, якій є що сказати про іншу. Бо саме так твориться історія.

Першого травня 2007 р. колектив відділу літератури іноземними мовами Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки вшанував пам'ять керівника цієї книгозбірні, яким він був 35 років, богеміста, полоніста, україніста, краєзнавця Івана Лозинського, якому доля не дарувала можливості зустріти при житті 80-річний ювілей у колі колег, знайомих і рідних, де він був популярним, насамперед, як дослідник літературних зв'язків рідного краю.

«Гуманітарій широкого профілю, він не лише досліджував культури європейських, в першу чергу слов'янських, народів, а й був активним учасником культуротворчого процесу, того діалогу, тієї постійної взаємодії, які визначають смисл історії, її пафос як вияв можливості людського духу»,² – захоплено писав у спогадах про І. Лозинського нині вже покійний доктор філологічних наук, професор Дрогобицького педагогічного інституту Марк Гольберг. Колишня однокурсниця, доктор філологічних наук, про-

фесор Львівського національного університету ім. Івана Франка Нонна Копистянська згадувала: «Не знаю, звідки це пішло, але до Івана Лозинського однокурсники не звертались по імені і на ти, а називали паном Лозинським»³. А за спостереженням львівського художника, мистецтвознавця Романа Яціва цей «на рідкість галантний літній чоловік, який, здавалось, завжди був очікуваний...» мав щось нетрадиційне у собі, і «розмовляти з ним було для мене великою радістю... Тепер, повертаючись до цих розмов, можу наголосити, наскільки глибокими, нестандартними були оцінки І. Лозинського тих чи інших явищ української культури... Він говорив про прекрасну історію довоєнних українських дитячих видань Львова, а я, уже запізнений з «Дзвіночком», «Нашим приятелем», «Малими друзями», «Дорогою», ще й ще розпитував його... Очі І. Лозинського горіли любов'ю до кожної дрібної деталі, бо в них він вбачав частку великого й ще не осмисленого ніким культурного феномену... Високий стиль його мови, блиск очей й досі утримуються в моїй пам'яті»⁴.

Були й такі, як член Спілки журналістів України Романія Данилюк, котрі вважали Івана Лозинського порадиником і наставником у своїх перших, ще невмілих перекладацьких спробах: «Зокрема, Іван Миколайович Лозинський зацікавив мене маловідомими гуцульськими легендами, які були записані Галиною Гурською польською мовою у

¹ Життя пам'яті (лат.).

² Іван Лозинський (1927–1992): Бібліогр. покажч. / Упор. М. Кривенко; Ред. Л. Терещенко; Худ. оформл. Р. Яціва; Комп'ют. верстка і відп. за вип. О. Лук'яненко. – Л., 1997. – С. 5.

³ Там само. – С. 9.

⁴ Іноземна книга у Львові: Матеріали міжнар. наук. конф. (20–21 жовт. 1997 р.). – Л., 1998. – С. 126.

1927 р. в Яремчі, і запропонував мені перекласти їх на українську мову»⁵. Користуючись його пропозиціями, було перекладено «Щоденник подорожі до Татр» польського письменника Северина Гощинського, дитячі оповідання болгарського письменника Еліна Пеліна, гуморески чеських письменників Ярослава Гашека, Мілослава Швандрліка. В унісон їй роздумів на міжнародній науковій конференції з нагоди 50-річного ювілею Львівської міської бібліотеки іноземної літератури (з 1976 р. – ВЛІМ ЛОУНБ) звучали слова голови Львівського товариства «Ческа беседа» Євгена Топінки: «З його легкої руки товариство започаткувало плідне співробітництво з бібліотекою. Практично всі члени «Ческої беседи» є активними читачами бібліотеки. Проводяться спільні літературні вечори, а нещодавно в приміщенні бібліотеки «Ческа беседа» святкувала 130-у річницю свого заснування»⁶.

Результатом сорокарічної (1952–1992) ретельної праці на літературному поприщі були 415 науково-популярних статей, рецензій, з яких 356 були написані українською, 42 російською, 16 польською, 1 чеською мовами. Цей доробок був опублікований у 52-х часописах, а саме: 35-ти українських (18-ти журналах і 17-ти газетах) та 17-ти закордонних (13-ти журналах і 4-х газетах) Варшави, Жешова, Кросно, Москви, Парижа, Праги, Пряшева, Софії, Торонто. Відомості про його автора занесено в «Українську літературну енциклопедію» (К., 1998), у бібліографічні видання провідних філологічних українських і закордонних часописів: «Polska bibliografia literacka» (Warszawa, 1965), «Sto padesät let česko-ukrainský literárních styků 1814–1964» (Praga, 1968), «Слов'янська філологія на Україні (1958–1962), (1963–1967), (1968–1976), (1977–1981)» (К., 1968; 1978–1979; 1983), «Філологічні науки на Україні (1978–1987)» (К., 1980–1989), «Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: В 5 т. Т. 4» (К., 1991), «Журнал іноземної літератури «Всесвіт» у ХХ сторіччі (1925–2000): Бібліопр. покажч.» (К., 2004).

До творчого надбання Івана Лозинського також належать: бібліографічний покажчик «Львівський період життя і творчості Тадеуша Боя-Желенського», вступні статті до покажчиків «Вла-

дислав Броневський в Українській РСР» (упорядник Володимир Кулик) та «Данте крізь українську призму» (упорядник Мирослав Мороз), опрацювання та коментарі листів українських і польських письменників Олександра Гаврилюка до Владислава Броневського, Ванди Василевської, Владислава Ковальського, Леона Кручковського, Леона Пастернака до редактора журналу «Sygnai» Кароля Курилюка, Марії Домбровської, Єжи Путраментя, невідомих листів Бруна Шульца, Ст. Р. Добровольського та ін., взяті інтерв'ю у польського біографа Барбари Вінкльової, 10 рецензій, 6 перекладів статей, новел, нарисів із польської, чеської мов, у тому числі переклад польською мовою короткого ілюстрованого путівника А. Пашук, І. Деркач «Львів», численні гасла до п'ятитомної «Української літературної енциклопедії» (К., 1998), дванадцятитомної «Української радянської енциклопедії» (К., 1977–1985), «Радянської енциклопедії історії України», «Шевченківського словника». Типовою практикою об'ємних довідкових видань із численним авторським колективом у ті роки було залишати гасла без підпису, тому авторство деяких гасел не доведене.

Рукописи передані дружиною Ольгою Лозинською до Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Національної академії наук України, де створений фонд І. М. Лозинського № 236, що налічує 80 тематичних папок (понад 10 000 аркушів) документальних матеріалів.

Майже весь літературний доробок ученого пролунав у виступах на бібліотечних літературних вечорах, а колектив відділу був одним із перших слухачів і шанувальників. Тож, для працівників бібліотеки Іван Миколайович був безперечним авторитетом як у царині світового письменства, так і бібліотечної справи, прикладом скромного, працьовитого українського інтелектуала, бібліофіла, що вболівав за долю української нації в цілому та білі плями історії рідного краю зокрема. Саме цьому були присвячені його екскурсії рідним містом, котрі він охоче проводив для гостей Львова, молодих екскурсоводів, колег та знайомих. Вони вражали останніх історичною обізнаністю, часто слугували їм джерелом відкриття якоїсь зі сторінок минувшини стародавнього міста Лева. Переважно вони стосувалися Личаківського кладовища, львівських театрів,

⁵ Там само. – С. 127.

⁶ Там само. – С. 91.

вищих навчальних закладів, перебування у Львові визначних особистостей.

Починаючи з 1970 р., Іван Миколайович успішно виконував обов'язки відповідального секретаря Правління Львівського обласного відділення Товариства радянсько-польської дружби, за що був нагороджений Золотою відзнакою Головного правління Товариства у Варшаві.

Та для працівників бібліотеки все ж основним залишалося те, що на будь-яке професійне запитання можна було отримати вичерпну відповідь із посиланням до джерел. Будучи скрупульозним дослідником, людиною широкого діапазону зацікавлень, Іван Миколайович відзначався надзвичайною спостережливістю, педантичністю. У його поле зору потрапляло буквально все, що було пов'язане з книгою. Навіть такі особисті спогади, як, приміром, дитинство власного сина, були пов'язані з друкованим словом. «Як гадаєте, що роблять малюки з книжками?» – якось запитав мене, лукаво підсміхаючись. «Мій син їх просто гриз, пробував на смак!» – чи то пишався, чи то кепкував він у доброму настрої. Насправді ж, вважав книги найкращим надбанням людства, любив читати і заохочував кожного новоприбулого працівника: «А чи знаєте в чому полягає Ваша робота в бібліотеці?». Коли ж чув у відповідь, що видавати відвідувачам книжки, то заперечливо хитав головою і відказував: «читати». Користувався книжками надзвичайно охайно, свідком чого був не тільки персонал бібліотеки, а й стан власної книжкової збірки. Розлучався із зачитаними фондовими виданнями неохоче, переглядаючи особисто кожне з них. Проте були книжки, яких просто не любив, – детективи. Вважав, що на них не варто витратити час, «коли поруч стільки цікавої і пізнавальної літератури».

Наукову діяльність з адміністративними обов'язками поєднував на подив успішно. Так, члени київської комісії з перевірки фондів після екскурсії по місту захоплено виголошували: «Ах, ваш Іван Миколайович просто чудо!». Тоді як організатори однієї з районних конференцій здивовано здвигали плечима, не розуміючи його реакції на незалежне від них сприйняття аудиторією надто довгого виступу.

Оригінальне мислення, своєрідне сприйняття, завжди власний погляд на предмет, складна вдача – характерні риси, які вирізняли Івана Лозинсько-

го, привертати увагу, провокували до сприйняття чи неприйняття, але не залишали байдужим нікого. З його судженням рахувалися науковці, редактори, бібліографи, журналісти, письменники, митці. З багатьма він листувався, був бажаним учасником наукових конференцій, диспутів, обговорень, переглядів театральних вистав, зокрема Драматичного театру ім. М. Заньковецької. У свою чергу він запрошував виступати на бібліотечних літературних вечорах таких відомих вітчизняних літераторів, лінгвістів, мистецтвознавців, артистів, як І. Бабаєв, Л. Бичкова, Ю. Біленький, Р. Братунь, І. Вікторовська, М. Войтюк, А. Волощак, В. Гжицький, О. Грибовська, М. Гольберг, І. Гнатюк, І. Гринів, М. Дармограй, І. Денисюк, Й. Дідик, В. Дмитрук, О. Домбровський, П. Зеленський, Р. Зорівчак, М. Ільницький, І. Калинець, Г. Книш, В. Коваленко, В. Колодій, Н. Копистянська, М. Красюк, Р. Кудлик, К. Кусько, С. Литвин, Р. Лубківський, В. Лучук, Ж. Максимович, С. Максимчук, Ю. Малявський, М. Малярчук, Г. Маняко, М. Марченко, В. Маслюк, М. Матвійчук, О. Медовніков, О. Мизюк, А. Мізак, М. Мороз, О. Новиков, В. Овсійчук, С. Паливода, А. Пашук, М. Петренко, Г. Печенівський, В. Підпалій, Б. Разпутніс, М. Романиченко, І. Сварник-батько, Л. Смикалова, А. Содомора, К. Трофимович, С. Трофимук, О. Чичерін, І. Швець, А. Шмигельський, Л. Яворська, І. Яцишин, Р. Яців, польських колеґ-літераторів таких, як М. Гембаровіч, М. Інґльот, З. Найдер, С. Ніцея, Є. Фіцовскі. Про це свідчили численні запрошення, виготовлені у видавництвах. Періодично їздив сам із візитами до Польщі, з перевітками в районні бібліотеки, брав участь у масових заходах інших установ культури. Виступав на конференціях, симпозіумах, урочистих академіях у Вінниці, Києві, Ленінграді, Львові, Москві, Харкові.

Деколи, під час бібліотечних заходів, виїздив усім колективом на природу Іван Миколайович раптово розкривався з невідомої нам, суто людської сторони, і тоді вдавалося зазирнути в складний світ життєвих перипетій, сумного досвіду, нездійснених сподівань, нетрадиційного мислення, своєрідних роздумів і несподіваних висновків невідомої нам досі людини. Кожного такого разу нас чекала чергова несподіванка.

Мене вона чекала також. Якось ми проговорили шість годин поспіль, тобто цілий робочий день.

Саме тоді я дізналася про тернистий шлях до наукової діяльності Івана Миколайовича, який народився 01. 05. 1927 р. у селі Ляшки Муровані Старосамбірського району (з 1946 р. – с. Муроване). Він пишався, що його село славалося кількома природними та архітектурними пам'ятками, першою з яких був парк XVII–XIX ст., де протягом століть зберігався замок із ровами, валами, земляними бастіонами, каналом, що вів до річки Стрв'яж і датувався XVII ст. До сьогодні вцілів лише фрагмент однієї стіни. Другим цікавим сакральним і, водночас, оборонним об'єктом села була церква, датована 1700 р.

Вчився Іван Лозинський у сільській школі, а згодом – у Самбірському торговельному технікумі (1942–1944), після опанування професії бухгалтера працював у фінвідділі Старосамбірського райвиконкому (1944–1946). Вроджений тяг до гуманітарних наук привів його на лаву Дрогобицького учительського інституту, куди потрапив після складання екстерном іспитів на атестат зрілості в дрогобицькій школі № 1. У Львові продовжував навчання на слов'янському відділенні філологічного факультету ЛДУ ім. Івана Франка (1946–1951). Після закінчення, працюючи інспектором шкіл відділу народної освіти Львівського облвиконкому, був прийнятий до аспірантури при Інституті суспільних наук АН УРСР (1951–1954), протягом двох років викладав на заочному відділенні Львівського держуніверситету ім. Івана Франка. У цей період успішно співпрацював з Московським інститутом технічної інформації як перекладач, дописувач статей до журналу «Жовтень». З розповіді відчувалося, що він мріяв про викладацьку роботу. Проте, як кажуть, не судилося. Тому часто промовляв загадку для працівників бібліотеки фразу «Я знаю біду, бо був під возом». Що саме він мав на увазі, нам так і не довелося дізнатися.

Працюючи з іншомовними писемними джерелами, Іван Лозинський часто відвідував нашу, тоді ще Львівську міську бібліотеку № 3, де зарекомендував себе знаючим, добросовісним читачем, котрий часом навіть допомагав у читальній

залі виявляти так званих «винищувачів книг». За словами очевидця, бібліотекаря Ганни Мусянович, на роботу бібліографа був прийнятий охоче і за рекомендацією колективу бібліотеки. Цього ж 1957 р. очолив книгозбірню і працював там до 1976 р. на посаді директора Львівської міської бібліотеки іноземної літератури ім. Юліуша Фучика.

Наступні події його життя відбувалися за мого перебування в бібліотеці. Після централізації 1976 р. бібліотечної мережі по всій Україні та реорганізації Львівської міської бібліотеки іноземної літератури ім. Ю. Фучика у відділ літератури іноземними мовами Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки (пізніше – ВЛІМ ЛОУНБ) Іван Миколайович був незмінним завідувачем цього відділу. Він працював у звичному режимі науковця, навіть встигав допомагати завідувачці читальної зали ЛОУНБ Вірі Степанівні Конашук з організацією масових заходів.

Окрім біографічних спогадів я також дізналася, що понад усе Іван Лозинський цінував у людях порядність, найгіршим земним огріхом вважав зраду власним поглядам, найпринизливішим – відсутність власної думки, найбільш пам'ятним у житті кожної людини – похорон. А ще він був переконаний, що йому за життя не надто таланило на зустрічі з хорошими, щирими людьми, тому бажав цього в усній та письмовій формі при нагоді всім.

Помер Іван Лозинський несподівано, 23 липня 1992 р. на вулиці від серцевого нападу, прямуючи на конференцію до Наукової бібліотеки ЛНУ ім. Івана Франка. Похований у рідному селі.

Ось таким зберегла наша «бібліотечна» пам'ять про одного з творців єдиної на Західній Україні Львівської іноземної книгозбірні, особистість яскраву і суперечливу, сповнену любові до книг і життя. Він самотужки досягнув майже усього, чого прагнув, а саме: за життя – визнання науковцем, після смерті – персональний бібліографічний показник, гасло в Українській літературній енциклопедії.